

Петровська І.П.
викладач ФММ НТУУ «КПІ»

ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У цій статті розглянуто успішний досвід державного регулювання інноваційними процесами у економічно розвинених країнах світу. У процесі аналізу виділено найбільш поширені механізми та інструменти державного стимулювання інноваційних процесів у країнах-лідерах.

Ключові слова: інноваційна політика, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інструменти прямої та непрямой дії.

Вступ. Ставши незалежною державою, Україна отримала у спадок планову інноваційну систему, яка виявилася не здатною адаптуватися до нових умов за рахунок ринкових механізмів. В силу історичних обставин власного накопиченого досвіду розробки та реалізації державної інноваційної політики в Україні досить обмаль. Відповідно, існує нагальна потреба її перебудови, що неможливо без адаптації до сучасних умов діючої державної інноваційної політики. Ряд публікацій вітчизняних та іноземних фахівців, висвітлюють питання, щодо ролі держави в регулюванні інноваційною діяльністю в умовах переходу до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Цю проблематику різною мірою висвітлено у працях: В.Александрової, А. Гальчинського, В.Гринева, Я. Жаліла, Н. Іванова, М. Йохна, О.Лапко, І. Макаренко, Л.Федулової, А.Чухно, Ю.Шкворець та інші. Адаптація їхніх досліджень до умов української економіки зумовило вибір мети і завдань дослідження.

Постановка задачі. Метою дослідження є узагальнення механізму та інструментів впровадження державної інноваційної політики країн-лідерів інноваційного розвитку.

Результати дослідження. В третьому тисячолітті зросла увага не лише науковців, але й суб'єктів державного управління до інноваційних чинників соціально-економічного розвитку.

Як переконує зарубіжний досвід побудова інноваційно-активного суспільства можлива лише за умов створення довгострокових мотивацій науково-технічної творчості, стимулювання розвитку фундаментальної та корпоративної (заводської) науки. Відповідний позитивний досвід мають навіть країни, які в недалекому минулому пережили глибоку структурну кризу і були аутсайдерами за рівнем розробок та впровадження прогресивних технологій[6].

Тому, світовий досвід є досить цінним для України, так як дозволяє обрати найбільш ефективні моделі та інструменти реалізації державної інноваційної політики. Ті ж моделі та інструменти можуть виступати як

базис, на якому, з врахуванням національної специфіки, може бути побудована та реалізована найбільш ефективна державна інноваційна політика в Україні. Окреслимо спочатку коло країн, інноваційна політика яких заслуговує на увагу. Для оцінювання рівня інноваційного розвитку країн світу використаємо методику організації Economist Intelligence Unit's[4]. Дана організація використовує два показники для характеристики інноваційності економіки країни та суспільства - індекс продуктивності інновацій (innovation performance index - IPI) та індекс інноваційних можливостей (innovation enablers index IEI) (методика розрахунку наведена в [4]. Згідно даних таблиці 1 виокремимо країни у яких прослідковується позитивна динаміка показників IEI та IPI за періоди з 2002 по 2011 рр. [4].

Таблиця 1

Динаміка індексів IPI та IEI для країн інноваційних лідерів за 2002-2011 рр.

Країна	2002-2006		2007-2011		Зміна рангу	2002-2006		2007-2011		Зміна рангу
	IPI	ранг	IPI	ранг		IEI	ранг в світовому рейтингу	IEI	ранг	
Японія	10.0	1	9.9	1	0	8.71	14	9.01	14	0
Швейцарія	9.71	2	9.8	2	0	9.46	4	9.63	2	-2
США	9.48	3	9.6	3	0	9.47	3	9.63	3	0
Швеція	9.45	4	9.6	4	0	9.43	5	9.61	4	-1
Фінляндія	9.43	5	9.4	7	-2	9.54	1	9.58	5	4
Німеччина	9.38	6	9.51	5	1	9.08	9	9.27	9	0
Данія	9.29	7	9.32	9	-2	9.54	2	9.64	1	-1
Тайвань	9.28	8	9.42	6	2	8.65	16	8.87	16	0
Нідерланди	9.12	9	9.11	13	-4	9.25	6	9.30	8	2
Австрія	8.91	11	9.16	10	1	8.27	19	8.57	18	-1
Франція	8.90	12	9.15	12	0	8.86	10	9.21	10	0
Канада	8.84	13	9.15	11	2	9.11	8	9.52	6	-2
Бельгія	8.80	14	9.00	15	-1	8.65	15	8.92	15	0
Південна Корея	8.78	15	8.97	17	-2	8.35	18	8.64	17	-1
Великобританія	8.72	18	9.00	16	2	8.73	13	9.05	13	0
Ірландія	8.46	19	8.60	20	-1	8.43	17	8.56	19	2

Джерело: складено автором згідно [4]

Результати отриманих значень, показаних у табл.1 свідчать, про особливий інтерес для України, який представляє досвід країн США, Японії, Німеччини, Франції та Великобританії. Проаналізуємо інноваційну політику даної групи країн – країн лідерів інноваційної економіки.

США застосовує широкий спектр прямих та непрямих інструментів стимулювання інноваційних процесів. Основним каналом реалізації інструментів інноваційної політиків прямої діє є фінансування федеральних

лабораторій та інших державних науково-дослідних установ в рамках воєнних та цивільних науково-дослідних програм, а також досліджень, які проводяться університетами. Уряд США підтримує університети у проведенні досліджень надаючи субсидії та гранти. У сфері підтримки інноваційної активності бізнесу переважають методи прямої дії – субсидії та система контрактних федеральних замовлень (ФКС). При цьому держава не лише виступає замовником, тобто прямо фінансує НДДКР в рамках держзамовлення, але й паралельно застосовує для стимулювання виконавців держзамовлення широке коло методів непрямой дії. До методів непрямой дії слід віднести надання різного роду пільг венчурам, які фінансують ризикові проекти зі створення нових продуктів та технологій, а також підтримку малого бізнесу через Адміністрацію малого бізнесу (АМБ) та надання податкових пільг інноваційно-активним приватним компаніям. Важливим напрямком інноваційної політики в США є підтримка високотехнологічних кластерів. Найбільш відомим з них є Силіконова долина, де сконцентровано значну кількість науково-дослідних підрозділів крупних корпорацій в сфері високих технологій.

Другою країною нашого дослідження є Японія. В Японії переважають інструменти прямої дії, їх питома вага у загальному фінансовому стимулюванні інноваційної активності бізнесу становить близько 98% і лише 2% припадає на методи непрямой дії – податкові пільги, податковий кредит тощо [5; с.40]. Пріоритетними сферами НДДКР для Японії на даний час є [1; с.7]: наука про життя; «зелена енергетика», нові і поновлювані джерела енергії; технологія економії і накопичення енергії; інформаційно-комунікаційні технології, зокрема боротьба за світове лідерство в розробці суперкомп'ютерів; промислові технології (мікроелектроніка, робототехніка), причому ставиться завдання активного трансферу цих технологій в малі і середні фірми; нанотехнології і нові матеріали, які можуть послужити задоволенню виробничих і соціальних потреб; екотехнології і захист навколишнього середовища. Мова йде про зниження (в порівнянні з 1990 р.) викиду парникових газів на 25% до 2020 р. і на 50% - до 2050 р., розробку технологій зниження збитків від природних катаклізмів, забезпечення лідируючих позицій Японії у вивченні процесів глобального потепління. У Японії інструменти державної політики прямої дії доповнені широким набором інструментів непрямой дії, які покликані стимулювати бізнес-структури проводити власні дослідження та розробки. Це зокрема, податкові пільги, відповідна амортизаційна політика, загальне економічне середовище. Одним з напрямів реалізації державної інноваційної політики є підтримка кластерних структур. В цілому потрібно відзначити, що держзамовлення на НДДКР розміщуються в державних структурах, в той же час їх питома вага у фінансовому стимулюванні інноваційної активності бізнесу, як уже зазначалося є дуже високими.

Третьою країною нашого дослідження є Німеччина. На сучасному етапі курс даної країни направлений на формування стратегічних інноваційних

альянсів та стратегічних партнерств, куди входять крупні фірми, державні дослідні організації, малі та середні підприємства. Держава фінансує частину НДДКР таких альянсів, хоча переважна частка фінансування здійснюється комерційними структурами. В Німеччині сформовано шість інноваційних альянсів, в тому числі в сфері енергетики, електроніки, оптики, біомедицини. В інноваційній політиці Німеччини значна увага надається інтеграції приватних малих та середніх підприємств (МСП) і науки. В 2008 році була прийнята «Центральна інноваційна програма для малого та середнього бізнесу»[2]. В даній програмі передбачається пряме фінансування за такими напрямками: спільні інноваційні проекти з науково-дослідними організаціями; проекти в рамках угод між окремими підприємствами; інші інноваційні проекти. Значна увага урядом Німеччини приділяється розвитку кластерних структур та системі освіти. На відміну від США у Німеччині значно менше уваги приділяється венчурному бізнесу, внаслідок чого його роль у фінансуванні інноваційної діяльності значно нижча.

Наступною країною є Франція. Це країна, де досить чітко проявляється так званий «європейський парадокс», суть якого в тому, що при високому рівні фундаментальних досліджень, інноваційна активність суб'єктів економічної діяльності порівняно низька [3; с.92]. Рівень фінансування НДДКР з боку бізнесу у Франції є нижчим, ніж у США, Японії, Німеччині та Великобританії, тоді як питома вага державного фінансування – найвища з зазначених країн. У Франції, як і будь-якій країні з ринковою економікою держава має обмежений вплив на підприємницькі структури в сфері прийняття ними рішень займатися інноваційною діяльністю. Держава намагається спрямовувати зусилля на створення сприятливого клімату для фінансування інноваційної діяльності з боку підприємницьких структур за рахунок податкових пільг, дотацій та субсидій (інструменти прямої дії становлять близько 70% всього обсягу фінансових інструментів, застосовуваних для стимулювання інноваційної активності бізнесу [5; с.40]. Здійснює і пряме фінансування НДДКР на підприємствах через Фонд конкурентоспроможності підприємств та через державну установу, яка фінансує малі та середні інноваційні фірми (OSEO). OSEO фінансує на конкурсній основі програми промислових наукових досліджень, які здійснюються спільно комерційними підприємствами та державними науково-дослідними установами.

Державна інноваційна політика і ще одного з лідерів в сфері інноваційного розвитку – Великобританії відзначається системністю та послідовністю кроків.

Значна увага з боку держави при формуванні інноваційного розвитку приділяється укріпленню зв'язків між фундаментальними дослідженнями і способам впровадження їх результатів в практику. Кінець 90-х років знаменувався прийняттям програм стимулювання інноваційної діяльності, направленої перш за все на поширення нововведень. В цей період також виходить в світ Біла книга уряду про науку, техніку та технологію, яка

зобов'язала дослідників, які отримували фінансування з бюджету, визначити, хто мав подальше право на використовувати їх нововведення і яка користь була від їх впровадження. Таким чином, була здійснена програма технологічного передбачення. В цілому інноваційна політика Великобританії має багато спільних рис з державної інноваційною політикою США, що дає підставу деяким дослідникам вводити в науковий обіг поняття «англо-американська» модель державної інноваційної політики, яка характеризується меншою участю держави у інноваційних процесах, ніж в Японії [2; с. 201].

Висновки. Проведений аналіз дозволив виокремити основні інструменти методів прямої та непрямой дії, які застосовують країни-лідери інноваційного розвитку для підтримки інноваційних процесів (табл. 1.)

Таблиця 1

Інструменти стимулювання інноваційних процесів у країнах-лідерах

Інструменти прямої дії		Інструменти непрямой дії	
Суть інструменту інноваційної політики	Країни застосування	Суть інструменту інноваційної політики	Країни застосування
Фінансування академічної науки	США, Німеччина, Франція, Великобританія, Японія	Створення стабільних економічних умов через законодавство. Податкові пільги підприємствам, які фінансують власні НДДКР	Японія, США, Німеччина, Франція, Великобританія
Фінансування державних науково-дослідних установ в рамках держзамовлення	Японія, США, Німеччина, Франція, Великобританія	Механізми захисту інтелектуальної власності	США, Японія, Німеччина, Великобританія
Фінансування досліджень приватних підприємств за контрактами по держзамовленню	США, Німеччина, Великобританія,	Підтримка кластерних структур	Німеччина, США, Японія, Франція, Великобританія
Гранти на НДДКР партнерства бізнес-структур та науково-дослідних організацій	Німеччина	Узгодження державної інвестиційної програми з інтересами національної промисловості.	Японія
Пільгові кредити на інвестиційні проекти	Німеччина	Дотації на придбання патентів	Японія, Німеччина
Цільове фінансування з бюджетних фондів інноваційних проектів	США	Кредитні гарантії	Франція

Джерело: складено автором за даними [1-5]

Вивчення досвіду успішних країн щодо інструментів державного регулювання інноваційними процесами дозволяє зробити висновок, про різноманітність підходів до визначення стратегічних напрямів розвитку економіки з урахуванням національних особливостей і тенденцій науково-технічного розвитку. Тому, конкретне використання ключових інструментів інноваційної політики країн-лідерів в Україні вимагає подальших досліджень, щодо бюджетного забезпечення та розробки механізмів практичної їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Зайцев В., Чебанов С. Инновационная политика Японии / В. Зайцева, С Чебанов. // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. - № 12. - С. 3-14.
2. Касьяненко В.О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні / В.О. Касьяненко. // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. Т.ІІ – С.200-204.
3. Рюффини П.Б. Научная и инновационная политика во Франции / П.Б. Рюффини // Форсайт. - 2008. - Т. 2. № 2. - С. 48-55.
4. Innovation: Transforming the way business creates includes a global ranking of countries - [електронний ресурс] - режим доступу: <http://graphics.eiu.com/upload/portal/CiscoInnoSmallFile.pdf> - P.28-30.
5. Mexico. Overall assessment and recommendations. OECD Reviews of innovation policy. [електронний ресурс] - режим доступу: http://www.conacyt.gob.mx/Acerca/ForoInnovacion/OECD_Revision-politicasinovacion-Mexico.pdf
6. Горбуліна В.П. Державне управління науково-технічними та економічними процесами реалізації Україною стратегічного курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Вип.25. / За ред. Академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна. - К.: ДП «НВЦ» Євроатлантикінформ». 2006. – С. 210-225.

Петровская И.П.

преподаватель ФММ НТУУ «КПИ»

ИНСТРУМЕНТЫ И МЕТОДЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ЭКОНОМИЧЕСКИ РАЗВИТЫХ СТРАНАХ МИРА

В этой статье рассмотрен успешный опыт государственного регулирования инновационными процессами в экономически развитых странах. В процессе анализа выделены наиболее распространенные механизмы и инструменты государственного стимулирования инновационных процессов в странах-лидерах.

Ключевые слова: инновационная политика, инновационная деятельность, инновационный процесс, инструменты прямой и непрямого действия.

Petrovskaj I.P.

assistance lecturer NTUU «KPI»

TOOLS AND METHODS FOR STIMULATING INNOVATION IN ECONOMICALLY DEVELOPED COUNTRIES

In this paper the successful experience of state regulation of innovation processes in the developed mills. During the analysis identified the most common tools and instruments of state stimulation of innovation in the leading countries.

Keywords: innovation policy, innovation, innovation process, tools, direct and indirect action.

Шевченко Т.Є.

канд. техн. наук, доцент, НТУУ «КПІ»

Антоненко О.В.

студентка ФММ, НТУУ «КПІ»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті розглянута проблема інвестиційного забезпечення в Україні, надані основні напрямки підвищення ефективності інвестиційної діяльності, які на сучасному етапі та у перспективі мають вплинути на залучення іноземних інвестицій. Надана оцінка поточного стану інвестиційних процесів в Україні.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, оцінка, перспективи, економіка.

Вступ. Впродовж останніх років суттєво зростає роль іноземних інвестицій у економічному розвитку держав світу. Для України, як і для будь-якої молоді держави, котра має наміри стабілізувати свою економіку та поступово завоювати гідне місце на світовій арені, досить актуальною є проблема залучення іноземних інвестицій. Досвід багатьох країн світу показує доцільність залучення іноземних інвестицій. Актуальність обраної теми полягає в тому, що сьогодні від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, положення і рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних і екологічних проблем.

Постановка завдання. Дослідження проблем інвестування економіки завжди знаходилося в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкають самі глибинні основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного росту в цілому. У сучасних умовах вони